

ВИКОРИСТАННЯ МІЖПРЕДМЕТНИХ ЗВ'ЯЗКІВ НА УРОКАХ ЛІТЕРАТУРНОГО ЧИТАННЯ ЯК ЗАСОБУ РЕАЛІЗАЦІЇ КОМПЕТЕНТІСНОГО ПІДХОДУ

*Вашуленко Оксана,
науковий співробітник,
Інститут педагогіки НАПН України,
м. Київ, Україна*

Сучасний етап реформування середньої освіти спрямований на запровадження компетентнісного підходу, який передбачає формування в учнів ключових і предметних компетентностей. В умовах багатопредметності початкової школи одним із потужних ресурсів ефективності навчання є системне використання міжпредметних зв'язків, які сприяють формуванню ключових і предметних компетентностей [2].

Освітній процес у початковій школі дає можливості для широкого використання міжпредметних зв'язків на всіх уроках, що сприяє цілісності знань, розвитку в учнів пізнавального інтересу, асоціативного мислення, кращому засвоєнню універсальних пізнавальних умінь. Та особливого значення цей засіб набуває у процесі формування в молодших школярів читацької компетентності.

Основною на уроках літературного читання є читацька діяльність, а використання міжпредметних зв'язків суттєво доповнює методику формування читацької і предметних компетентностей. Зіставний аналіз типових освітніх програм для Нової української школи [3], вивчення досвіду вчителів початкових класів дозволив визначити можливі міжпредметні зв'язки літературного читання з навчальним предметом «Українська мова» та з природничою і мистецькою освітніми галузями. Як показує практика, найчастіше вчителі використовують міжпредметні зв'язки з мистецтвом.

Література – мистецтво слова, здатне передавати звуки, як музика, барви й відтінки, як живопис, доносити до читача найрізноманітніші людські почуття. Але замінити інші види мистецтва повною мірою слово не може, оскільки його сприйняття залежить від досвіду читацької діяльності, індивідуального бачення художніх образів. Тому для більш глибокого й емоційного сприймання змісту тексту дитиною, розвитку її емоційно-почуттєвої сфери доцільно використовувати на уроках літературного читання засоби образотворчого і музичного мистецтва на різних етапах уроку.

На етапі підготовки до сприйняття літературного твору за допомогою музики та художніх полотен можна викликати в учнів певні емоції. Спочатку діти слухають музичний твір (його фрагмент), переглядають картини, а потім розповідають, які настрої та почуття у них виникли. Такий прийом особливо ефективний у роботі над ліричними творами.

Важливо, щоб етап підготовки до сприйняття був безпосередньо пов'язаний з текстом, який учні опрацюватимуть на уроці: вибір музичного фрагмента, репродукції картини має здійснюватися на основі спільної емоційної палітри порівнюваних творів.

На етапі аналізу змісту тексту використання музики та творів образотворчого мистецтва допомагає педагогові керувати асоціаціями, які виникають у дітей, стимулювати формування в них певних уявлень. Зіставлення літературного твору, окремих його частин з творами інших видів мистецтва дає можливість акцентувати увагу на своєрідності позиції письменника, що допомагає учням осмислити зміст прочитаного твору.

Так, використання музичних творів допомагає читачеві уточнити почуття, які виникали в нього під час сприйняття тексту, усвідомити спільне (відмінне) в настроениях музичного і літературного творів, переказати або виразно прочитати текст.

На цьому етапі можна запропонувати учням низку завдань: за допомогою музики визначити пору року або настрої персонажа; дібрати словосполучення або речення з тексту для назви прослуханого музичного твору; вибрати із

запропонованих варіантів музичних уривків найбільш близький до тексту; описати музику, яку склав би учень, щоб розповісти про певну пору року тощо.

Для активізації учнів на уроці, урізноманітнення їхньої діяльності доцільно використовувати різні види роботи з музичними творами: слухання музики та її інтерпретування з елементами аналізу; співвіднесення музичних фрагментів з фрагментами тексту твору; рухи під музику, мета яких – краще відчувати стан дійової особи твору; словесний опис асоціацій, що виникли під час прослуховування музичного фрагмента тощо.

Твори образотворчого мистецтва найчастіше використовують для ілюстрування змісту тексту. Аналіз репродукцій картин допомагає учням навчитися самостійно описувати створені в їхній уяві зорові образи. Зіставлення картини з текстом допомагає виявити специфіку кожного виду мистецтва, уточнити настрій і почуття читача й персонажів твору. Вибір із запропонованих ілюстрацій, виконаних різними художниками, тієї, яка сподобалася, передбачає пояснення свого вибору, а отже, зіставлення з текстом усіх ілюстрацій, увагу до його змісту.

Розглядання репродукцій картин та їх оцінювання стають своєрідним способом зосередження читацького сприйняття на конкретно-наочній основі й сприяють виникненню потреби в аналізі тексту, створюючи проблемну ситуацію: зіткнення читацької думки і трактування образів твору художниками-ілюстраторами.

На етапі узагальнення використання творів різних видів мистецтва допомагає створювати проблемні ситуації та ситуації вибору, коли учні мають самостійно застосувати набуті на уроці знання і пояснити своє рішення (вибір ілюстрацій, музичного супроводу). Крім того, вони можуть з опорою на набутий на уроці досвід самі ілюструвати твір, добирати до нього музичні фрагменти тощо.

Використання міжпредметних зв'язків допоможе учням зробити висновок, що кожен вид мистецтва має свої, лише йому властиві способи відображення життя, а за допомогою художнього слова змальовуються і зорові,

і слухові деталі, усе те, що можна побачити, відчути, уявити. Письменник добирає певні художні засоби, завдяки яким досягає глибокої виразності й правдивості зображення.

На таких уроках діти вчаться порівнювати близькі за темою твори різних видів мистецтв, розуміти специфіку кожного з них, творчо переосмислювати надбання минулого, формувати власну думку. Такий підхід сприяє естетичному вихованню учнів, виробленню в них чуття прекрасного, духовному збагаченню особистості, глибшому, емоційнішому розкриттю художнього образу дітьми, формуванню цілісного уявлення про світову культуру.

Комплексний вплив різних видів мистецтв на дитину підвищує її мотивацію до навчання, сприяє розвитку пізнавального інтересу, емоційної сфери, збагаченню естетичного досвіду, формуванню вмінь сприймати, аналізувати, інтерпретувати, оцінювати твори мистецтва, виявляючи до них емоційно-ціннісне ставлення, спонукає до власної творчості, привчає вільно висловлювати свою думку.

Використання міжпредметних зв'язків, які відповідають структурним компонентам читацької компетентності, створює необхідні умови для реалізації компетентнісного підходу на уроках літературного читання в сучасній початковій школі.

Ключові слова: початкова школа, читацька компетентність, літературне читання, міжпредметні зв'язки.

Список використаних джерел

1. Вашуленко О. В. Інтеграція різних видів мистецтва на уроках літературного читання. *Учитель початкової школи*. 2016. № 2. С. 19–20.
2. Савченко О. Я. Види міжпредметних завдань на уроках літературного читання. *Початкова школа*. 2019. № 2. С. 5–8.
3. Типові освітні програми для 1-2, 3-4 класів Нової української школи.
URL: <https://mon.gov.ua/ua/osvita/zagalna-serednya-osvita/navchalni-programi/navchalni-programi-dlya-pochatkovoyi-shkoli>.